

התנועה למען
איכות השלטון

בישראל
(ע"ר) לכבוד

The Movement
for Quality
Government
in Israel

ו' אדר ב תשס"ח

13/03/2008

יו"ר ועדת החקירה הממלכתית לבדיקת מחדלי ממשלת ישראל כלפי ניצולי השואה
כבוד השופט (בדימוס) הגב. דליה דורנר

ג.נ.

**הנדון: בחינת התנהלות ועידת התביעות, "ייד ושם" וחברת "הכשרת היישוב" במסגרת ועדת
החקירה הממלכתית לבדיקת מחדלי ממשלת ישראל כלפי ניצולי השואה**

בשם התנועה למען איכות השלטון בישראל (להלן: התנועה) הרינו פונים אלייך כדלקמן:

1. במהלך החודשים האחרונים ערכה התנועה בדיקות מטעמה באשר להתנהלות הועידה על תביעות יהודיות חומריות כנגד גרמניה (להלן: ועידת התביעות) ושלוחתה בארץ, התנהלות "ייד ושם", החלטות בית-המשפט בראשות השופט קורמן בעניין תביעת הבנקים השווייצרים וכן נכסי נספי השואה המצויים בידי חברת הכשרת היישוב.

2. ממצאי הבדיקות מצביעים על כשלים חמורים בהתנהלות ועידת התביעות; ליקויים חמורים באופן קבלת ההחלטות וניהול הכספים והנכסים המצויים בידי "ייד ושם"; ליקויים בהליך קבלת ההחלטות בעניין תביעת הבנקים השווייצרים; ליקויים בהליך מכירת חברת הכשרת היישוב אשר נמכרה לבעלות פרטית ללא רשימה המפרטת את נכסיה.

3. לאור הקמתה של ועדת החקירה הממלכתית לבדיקת מחדלי ממשלת ישראל כלפי ניצולי השואה ולאור מעורבות התנועה בבחינת גורמים שונים המעורבים בטיפול בניצולי השואה במהלך החודשים האחרונים, אנו מבקשים להביא לידיעתך את ממצאי בדיקותינו וכן מבקשים כי עניינים אלו יבדקו במסגרת ועדת החקירה הממלכתית.

4. לאור משקלם הרב של הדברים כפי שיפורטו להלן, אנו רואים חשיבות מכרעת בהצגתם בפני ועדת החקירה בהקדם.

ועידת התביעות

א. כידוע, ועידת התביעות הינה היורשת החוקית של הנכסים היהודיים בגרמניה, אשר לא

ב. בפועל פועלת ועידת התביעות בחוסר שקיפות באופן ניהול הנכסים והכספים המצויים בידיה. דו"ח בר לב, אשר נערך ביוזמת יו"ר הסוכנות היהודית והשר לענייני גמלאים, מצביע על כשלים חמורים בהתנהלות הוועדה וכן על ליקויים בהליכי הביקורת הפנימית (ר' נספח 1). בדיקתנו העלתה עוד, כי הוועדה נגועה בניגוד עניינים חריף בשל חברותם של נציגי הארגונים היהודיים, המתוקצבים על-ידי ועידת התביעות, בהנהלת הוועדה.

ג. פעולות שביצעה התנועה בנושא:

▪ ב-6.1.2008 פנתה התנועה אל משרדי הממשלה במטרה לטרפד את החלטת הממשלה להיעזר בגוף לא ממשלתי לחלוקת קצבאות ניצולי השואה נוכח העלאת האפשרות להיעזר בוועידת התביעות לעניין זה. למחרת פנתה התנועה במכתב נוסף משלא התקבלה תגובה בעניין. במכתב שהתקבל בימים אלו ממשרד ראש הממשלה נמסר כי בסיכומו של דבר הוחלט כי הכספים יועברו דרך הלשכה לשיקום נכים במשרד האוצר (מצ"ב מכתבנו ומכתבי התשובה – ר' נספח 2). בזאת בא העניין על פתרונו, אולם בעניין זה ראוי כי הוועדה תחווה את דעתה בנושא וזאת על מנת שבעתיד לא תעלה שוב האפשרות להעברת הכספים דרך ועידת התביעות.

▪ ב-24.1.2008 פנתה התנועה אל יו"ר הסוכנות היהודית, זאב ביילסקי, במכתב הקורא לו ליזום עריכתו של דו"ח מקיף בעניין התנהלות ועידת התביעות ברוח דו"ח בר לב אותו כאמור יזם בעבר (ר' נספח 3). טרם התקבלה תגובתו.

▪ לפי דו"ח מחלקת המחקר והמידע של הכנסת, משרדי ועידת התביעות הפועלים בגרמניה כפופים לפיקוח מבקר המדינה הגרמני. ב-27.1.2008 פנתה התנועה אל שגריר גרמניה בישראל במטרה להיעזר בו לצורך העלאת הסוגייה בפני מבקר המדינה הגרמני כדי לעודד יוזמה מצידו לבדיקת התנהלות הוועדה. בתגובתו מציין השגריר הגרמני כי התנהלות ועידת התביעות נתונה לפיקוח משרד מבקר החשבונות הפדרלי ("Bundesrechnungshof") אך אינו נענה לבקשתנו להיפגש עימו (מצ"ב מכתבנו ומכתב התשובה של השגריר – ר' נספח 4).

ד. למיטב ידיעתנו, בתקופת הקמתה של ועידת התביעות רק כ-5% מכלל אוכלוסיית ניצולי

השואה חיו במדינת ישראל. כיום חיים בישראל למעלה ממחצית אוכלוסיית ניצולי השואה בעולם הזוכים לתמיכתה של ועידת התביעות.

ה. חוסר השקיפות וחוסר הבקרה על פעילות ועידת התביעות מתבטאים בקשיים המעורמים על ניצולים בתביעת רכושם וכן קשיים באיתור נספים אשר רכושם מצוי בידי ועידת התביעות. בשל כך, מן הראוי לבחון במסגרת ועדת החקירה את האפשרויות להבטחת טיפול ראוי בנכסי ניצולי השואה המצויים בידי ועידת התביעות, ובכלל זה את האפשרות להפעיל פיקוח ובקרה על ועידת התביעות באמצעות ממשלת ישראל.

ו. כמו-כן, לאור כל זאת, ולאור משקלה המכריע של ועידת התביעות במתן הסיוע לניצולי השואה בישראל והכספים הרבים המצויים ברשותה, מן הראוי לבחון את התנהלות הארגון במסגרת ועדת החקירה הממלכתית.

ועידת התביעות בארץ

א. ועידת התביעות העולמית מפעילה מטעמה שלוחה בישראל, הכפופה להנהלת הארגון. בגדר תחום אחריותה של השלוחה בישראל כלולה העברת כספי ועידת התביעות לידי גופים ישראלים, פרטיים וציבוריים. לצורך קביעת אופן חלוקת כספי הארגון הוקמו שתי ועדות. האחת, "ועדה בין-מוסדית", האחראית על טיפול בפניותיהם של גופים פרטיים לקבלת סיוע כספי מועידת התביעות. השנייה, "ועדת בתי-החולים", ממונה על בחינת בקשותיהם של בתי-חולים בישראל, המבקשים סיוע כספי.

ב. בקשות מטעם בתי-החולים לקבלת סיוע כספי מועידת התביעות מוגשות ל"ועדת בתי-החולים" באמצעות המשנה למנכ"ל משרד הבריאות. בנוסף, בין חברי הועדה הדנה בבקשות נמנה נציג משרד הבריאות.

ג. החלטות "ועדת בתי-החולים" כפופות לקריטריונים קבועים מראש המפורסמים באתר ועידת התביעות באינטרנט. נקבע כי, בין היתר, כספי ועידת התביעות יועברו למחלקות בבתי-חולים, בהן שיעור ניצולי השואה מהווה לפחות 30% מתוך כלל המטופלים במחלקה. ד. בדיקתנו העלתה, כי ועידת התביעות העולמית העבירה כחלק מתוכנית חלוקת כספיה לשנת 2008 כ-60,673,793 דולר עבור יעדים בישראל, מתוכם כ-12,820,000 דולר עבור בתי-חולים ומרכזי רפואיים בישראל.

ה. החלטת הממשלה מיום ה-24.6.2007 (החלטה מספר 1853) מלמדת על כוונת הממשלה לעשות שימוש בכספי ועידת התביעות לצורך יישום תוכנית לחיזוק הצפון, הכוללת, בין היתר, הכנת שטחי אשפוז ממוגנים בבתי-החולים נהריה, פוריה, רמב"ם וברזילי. ואכן, כפי שפורסם באתר האינטרנט, העבירה ועידת התביעות כ-5,200,000 דולר עבור בתי-החולים נהריה ופוריה לצורך מיגון מפני טילים.

ו. מן האמור לעיל עולה, כי הכספים אותם העבירה ועידת התביעות לבתי-החולים בכפוף לשיתוף הפעולה ותמיכתה של ממשלת ישראל, משמשים למטרות, אשר אינן משרתות את טובתם הבלעדית של ניצולי השואה, ואשר אינן מיועדות להיטיב עם אוכלוסייה זו באופן פרטני.

פעולות שביצעה התנועה בנושא:

▪ ב-28.2.2008 פנתה התנועה אל שר הבריאות וכן הממונה על חופש המידע במשרד הבריאות לשם קבלת הפרוטוקולים ונוסח החלטות אשר התקבלו במסגרת "ועדת בתי-החולים" (ר' נספח 5). טרם התקבלה תשובתם.

ח. לאור כל זאת, ולאור הנציגות הממשלתית בוועדה הדנה באופן חלוקת כספי ועידת התביעות בארץ, מן הראוי לבחון את תקינות ותולמות קבלת החלטות במסגרת ועדת החקירה הממלכתית.

"יד ושם"

א. "יד ושם", רשות זיכרון לשואה ולגבורה, נוסדה בשנת 1953 לפי חוק של הכנסת. מאז היווסדה, בהתאם ל"חוק זיכרון השואה והגבורה – יד ושם", מופקדת הרשות על תיעוד תולדותיו של העם היהודי בתקופת השואה, הנצחת סיפור חייהם וזכרם של כל אחד מששת

מיליוני הנספים והנחלת מורשת השואה לדורות הבאים באמצעות הארכיונים, הספרייה, בית הספר, המוזיאונים ועל ידי הכרה בחסידי אומות העולם.

ב. דו"ח מבקר המדינה 53א לשנת 2002 מלמד על ליקויים חמורים בעניינים שונים הנוגעים להתנהלות "יד ושם". בין היתר מלמד הדו"ח על ממצאים חריפים בעניין התנהלות אגף הכספים של "יד ושם", ליקויים בהליכי העברת נכסים וליקויים בהליך בחירתם של הקבלן והאדריכל לצורך תכנון "פרוייקט 2001". כמו-כן מתייחס הדו"ח לליקויים בהתנהלות בית-הספר המרכזי להוראת השואה ובעייתיות בהליכי התקשרויות עם אגודות הידידים.

ג. כך מציין הדו"ח, כי "יד ושם" חתמה על הסכמי נדל"ן עם ארגונים ואנשים פרטיים לצורך בעלות על נכסים בתמורה להנצחת שמות הנספים מבלי לערוך בדיקות כדאיות, ולעיתים אף מבלי להבטיח את זכויותיה בנכס. כן מצביע הדו"ח על ליקויים חמורים בהתנהלות אגף הכספים. לטענת המבקר, בבדיקה אשר נערכה באגף, נמצאו ליקויים בנהלים, במחשוב, בבקרה על סדרי קבלת הכספים ב"יד ושם" ובקשרים שבין אגף הכספים לאגפים אחרים.

ד. פעולות שביצעה התנועה בנושא:

▪ ב-9.12.2007 פנתה התנועה אל יו"ר הוועדה לביקורת המדינה, זבולון אורלב, בעניין מסקנות דו"ח מבקר המדינה ויישומן. בתאריך ה-20.12.2007 פנה אורלב אל אבנר שלו בעקבות קבלת המכתב וביקש לקבל דו"ח מפורט לגבי תיקון ליקויים על מנת להחליט האם לקיים דיון בנושא בוועדה לענייני ביקורת המדינה.

▪ בתאריך ה-12.2.2008 התקבלה תשובת אורלב, לפיה ישקול את הצורך לקיים דיון בנושא בוועדת ביקורת המדינה וכן צורפה תגובתו של שלו, לפיה דו"ח מבקר המדינה חושף ליקויים מינוריים בהליך הפיתוח שהתקיים ב"יד ושם" ולא מדובר בדו"ח חמור או חריף כלל ועיקר. הליקויים המעטים שנחשפו בדו"ח תוקנו על-ידי "יד ושם" במהירות. בנוסף- לטענתו, בשנת 2002 ובשנת 2004- דווח למשרד- ראש-הממשלה על התיקון האמור בדו"ח ובשנת 2006 בדק את הנושא ר"ח מטעם משרד החינוך. לאחר הבדיקות השיטתיות לא נמצא לכאורה בהתנהלות "יד ושם" כל דופי (מצ"ב מכתבנו ומכתבי התשובה – ר' נספח 6).

ה. לאור חשיבותה של "יד ושם" כרשות הייחודית לשואה ולגבורה ולאור הכשלים בניחול כספי

הרשות, הבאים על גבם של ניצולי השואה, מן הראוי לבחון את ממצאי הדו"ח ויישומן במסגרת ועדת החקירה הממלכתית.

תביעת הבנקים השוויצרים ("דיסק השמות")

א. בשנת 1996 הוגשה תביעה ייצוגית מטעם נציגי הארגונים היהודיים כנגד שני בנקים גדולים בשוויץ בבית המשפט במחוז המזרחי בניו-יורק בראשות השופט קורמן. עניינה של התביעה בקיומם של חשבונות הרשומים תחת שמם של ניצולי שואה או נספי שואה בבנקים אלו. בעקבות הגשת התביעה נחתם הסכם פשרה הכולל תשלום פיצויים בגובה של 1.25 מיליארד דולר.

ב. דו"ח משרד החינוך, העוסק בתביעה כאמור (ר' נספח 7), מלמד, כי לטענת אבנר שלו, בידי השופט אזוארד קורמן מצויים כספים רבים הממתניים לתביעותיהם של הזכאים. כמו-כן, עולה, כי לצורך יצירת הרשימה הסופית של בעלי החשבונות בבנקים השוויצרים נעזר

קורמן במאגר השמות של "יד ושם". מהלך זה מטיל בספק את מהימנות הבדיקה והמנדט הנתון ל"יד ושם" למסור רשימה זו לגורמים שאינם גורמים ישראלים.

ג. מן הדו"ח עולה, כי המבקר הפנימי של משרד החינוך, מר אבי כהנא, לא קיבל לידי את כל המסמכים הדרושים לשם עריכת הביקורת, בין היתר המכתב בו פונה הוועדה המייעצת לשופט קורמן (להלן: ועדת וולקר) אל "יד ושם" בבקשה להעמיד לרשותה את רשימת השמות המצויים בידי "יד ושם". כמו-כן, לדעת המבקר, הסוגיות שנדרש לבדיקתן אינן בסמכות הביקורת הפנימית של משרד החינוך אלא בסמכות בדיקתו של גוף חוקר.

ד. עוד העלתה בדיקתנו, כי לפי החלטת קורמן, כל סכום אשר לא יימצא לו דורש יועבר לשימוש של גופים יהודיים ובכלל זה ועידת התביעות. בשל כך, חברותם של מנכ"ל ועידת התביעות ונשיאה בוועדת וולקר מעלה חשש כבד לניגוד עניינים.

ה. פעולות שביצעה התנועה בנושא:

■ ב-3.1.2008 פנתה התנועה אל הממונה על-פי חופש המידע ב"יד ושם" וביקשה לקבל לידיה את כל הפרוטוקולים של ישיבות ההנהלה והועד המנהל אשר עסקו בנושא הצלבת השמות, דיסק הכולל את מאגר שמות הנספים הנוכחי של "יד ושם" וכן דיסק השמות של כ-300,000 שמות בעלי חשבונות הבנקים השוויצרים. כן ביקשה התנועה לברר מי היה יוזם הליך העברת תקליטור השמות של "יד ושם" לוועדת וולקר וכיצד התבצע הליך הצלבת השמות בפועל.

■ ב-14.2.2008 התקבלה תשובת מנכ"ל "יד ושם", נתן איתן, כי דיסק השמות של כ-300,000 בעלי חשבונות הבנקים השוויצרים אינו מצוי בידי "יד ושם" ומעולם לא היה בידיה, ולכן אין באפשרותה להעבירו לידינו. בנוסף, לטענתו, הפרוטוקולים של ישיבות ההנהלה הנוגעות לעניין לא יועברו הן משום שמדובר בדיונים פנימיים והן משום שמדובר בפרטי-משא ומתן עם גוף-שמחוץ-לרשות. לבסוף, לטענת איתן, בעת שנעשתה הפנייה ל"יד ושם", לא היה בידיה מאגר ממוחשב של שמות הנספים. "יד ושם" היא לא זו שביצעה את הליך הצלבת השמות ולא ידוע לה כיצד התבצעה הצלבת השמות בפועל (מצ"ב מכתבנו ומכתבי התשובה - ר' נספח 8).

■ ב-28.2.2008 פנתה התנועה אל חבר הכנסת זבולון אורלב, יו"ר הוועדה לענייני ביקורת

המדינה, לשם עריכת בדיקה מקיפה בנושא ובמידת הצורך להקים גוף חוקר בעל הסמכויות הנדרשות לצורך בדיקת הסוגיות כאמור (ר' נספח 9). טרם התקבלה תשובתו.

1. לפי המידע המופיע באתר הרשמי של תביעת הבנקים השוויצרים, בידי השופט קורמן מצויים כיום כ-300 מיליון דולר. מן הראוי, כי במסגרת ועדת החקירה תיבדק האפשרות לנסות לפעול באופן שבו יחולקו כספים אלה לניצולי השואה בכלל ולניצולי השואה החיים במדינת ישראל בפרט.

2. כמו-כן, לאור הליקויים בהתנהלות ועידת התביעות כפי שהובאו לעיל ומעורבותה בהחלטות קורמן וכן לאור מעורבותם של סכומי כסף רבים בעניין מן הראוי לבחון את סבירות החלטת ועדת וולקר כאמור בעניין סכומים שלא יימצא להם כל דורש וכן את ההצדקה לשימוש במאגר השמות של "יד ושם" במסגרת ועדת החקירה הממלכתית.

חברת הכשרת היישוב

א. חברת הכשרת היישוב הוקמה בשנת 1909 על-ידי ההסתדרות הציונית למטרה של רכישת קרקעות בארץ ישראל כדי להכשירן להתיישבות יהודית. עד קום המדינה רכשה החברה כמחצית מאדמות ארץ ישראל שהיו בידי היישוב היהודי. בשנת 1988 נמכרה החברה, למיטב ידיעתנו, לידי חברת NLD המצויה בשליטתו של איש העסקים יעקב נמרודי ללא רשימה המפרטת את נכסיה ולפי ההערכות, היה מצוי בידיה רכוש רב השייך לנספי השואה.

ב. בשנת 2000, בעקבות החלטת ועדת החקירה הפרלמנטרית להחזרת נכסי השואה, החלו חברי הוועדה בבדיקות לאיתור נכסים במוסדות הלאומיים ובחברות הנדל"ן, אשר פעלו ביישוב שלפני הקמת המדינה. בין היתר ביקשה הוועדה לבחון את רשימת הנכסים בבעלותה של חברת הכשרת היישוב. לפי פרסומים בתקשורת, חברת הכשרת היישוב סירבה בתחילה לחתום על חוזה בדיקה ולבסוף התרצתה וחתמה על הסכם ביוני 2004.

ג. עד כה, לא ברור האם העבירה חברת הכשרת היישוב את כלל הנכסים המצויים ברשותה והשייכים לנספי שואה לידי החברה לאיתור ולהשבת נכסים של נספי השואה, כפי שנדרשה בחוק נכסים של נספי השואה (השבה ליורשים והקדשה למטרות סיוע והנצחה), התשס"ו-2006.

ד. פעולות שביצעה התנועה בנושא:

▪ התנועה פנתה אל הארכיון הציוני לשם קבלת העתק חוזה מכירת חברת השכרת היישוב והופנתה בנושא אל חברת הכשרת היישוב עצמה. בתאריך ה-6.3.2008 פנתה התנועה אל חברת הכשרת היישוב וכן אל הסוכנות היהודית בבקשה לתמצא לידיה את חוזה מכירת מניות היסוד של החברה שהותזקו בידי הסוכנות היהודית לידי נמרודי ובמידת האפשר את רשימת הנכסים אשר היו מצויים ברשותה ערב המכירה (ר' נספח 10). טרם התקבלה תשובתם בעניין.

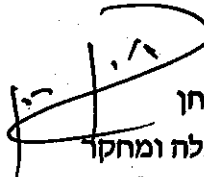
ה. לאור הערכת הנוגעים בדבר, כי ברשות חברת הכשרת היישוב מספר בלתי-מבוטל של נכסי נספי שואה וכי החברה נמכרה ללא רשימה המפרטת את נכסיה, מן הראוי לבחון את תקינות הליך-מכירתה של החברה לגורמים פרטיים וכן לבחון-האם-אכן-פעלה-בהתאם-לדרישות-החוק-במסגרת-ועדת-החקירה-הממלכתית.

5. העניינים המפורטים במסמך זה הינם בעלי חשיבות מכרעת לעניין הטיפול באוכלוסיית ניצולי השואה בכלל ובמדינת ישראל בפרט. הארגונים המוזכרים מרכזים בידיהם סכומי כסף רבים וסמכויות רבות ובכך הינם בעלי השפעה רבה על הטיפול בניצולים. דו"חות שונים אשר פורסמו וכן בדיקות אשר יזמה התנועה מלמדים על ליקויים בניחול כספי הארגונים ונכסיהם אשר בוודאי אינם מיטיבים עם ניצולי השואה.

6. כאמור לעיל, אנו מבקשים להביא בפניך את הממצאים אשר התגלו בעקבות עבודתה של התנועה וקוראים לך לכלול עניינים אלו במסגרת בדיקותיה של הוועדה אשר הוקמה בראשותך.

7. לצורך זאת, אנו מבקשים לתאם עמכם פגישה דחופה לשם הצגת הממצאים והחומר שאספנו בנושא בפניכם ולצורך קידום הנושא במהירות.

8. לתגובתך המהירה, נודה.

בכבוד רב,
עו"ד נילי אבן חן
מנהלת המחלקה לכלכלה ומחקר